ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1993 m. gegužės mėn. 22 d. / May 22, 1993

Nr. 98(19)

KERTINĖ PARAŠTĖ

## Dvidešimtą kartą

Viena iš ryškiųjų išeivijos kūrybinio intereso apraiškų yra kasmetinės Poezijos šventės Čikagoje paskutinį gegužės mėnesio savaitgalį. Toks dėmesys mūsų poezijai bus parodytas ir šiemet gegužės 28 dieną (penktadienį) ir gegužės 29 dieną (šeštadienį) Jaunimo centre. Metų metus šie renginiai jau įprasta vadinti Poezijos dienomis Čikagoje. Jos šiemet bus išskirtinės, galima sakyti, net sukaktuvinės, nes tokia poezijos šventė čia vyks jau dvidešimtą kartą. Juk tai kone tokio pat ilgio laikotarpis kaip visas mūsų nepriklausomybės dvidešimtmetis. Žinant kultūrinio ir kūrybinio darbo sąlygas išeivijoje, reikia beveik stebėtis kūrybinį žodį rašančių, jį skaitančių ir klausančių ištikimumu poezijai. Tai visada liudijo Poezijos dienų programos atlikėjai ir atviromis širdimis jų besiklausanti auditorija. Tebūna toks pat vaizdas ir šiemet.

Aplamai mūsų poezijos kelias į pasiektas šiandienines kūrybos aukštumas nebuvo vien rožėmis klotas. Nelemtais negandų šimtmečiais reikėjo jos žodžiu ugdyti tautoje ir kultūrinio poreikio interesą, ir žadinti viltį laisvojo žmogaus ateičiai. Geriausiais savo kūrybos pavyzdžiais to siekė ir tai puikiai atliko ir Donelaitis, ir Antanas Baranauskas, ir Maironis, ir nepriklausomybės laikotarpio, ir egzodo į Vakarus, ir tremties į Rytus, ir pro okupacijų žirkles išsigudrinę praslysti nesuteršto žodžio poetai.

Ne vieno jų kūryba savo nepakartojamu žodžiu ir savo poveikiu neišblės su dvidešimtmečio pabaiga, o tvirtai persikels ir į ateinančius amžius. Tai vis tokia poezija, kuri yra susižiedavusi su tragiškai džiaugsmingu žmogaus gimimu, su jo kančia ir džiaugsmu, su laisvės triumfu ir vergovės siaubu, su saulės ir šviesos antplūdžiu ir su neišvengiama mirtimi. Ir visa tai išsakoma tobuliausiu, o kartais ir aktualiausiu poezijos žodžiu, prie to vis grįžtama ir grįžtama ir įprastinėje kultūros kasdienybėje, ir ypač išskirtinėmis progomis.

O šiemet tokia išskirtinė proga yra: šimtas metų nuo Vinco Mykolaičio Putino (1893 m. sausio 6 d. — 1967 m. birželio 7 d.) gimimo. Tai poetas, kurio kūrybai, anksčiau išvardintieji tikrosios poezijos požymiai labiausiai tinka. Ir jau niekada negali dingti švelniausių jausmų ir giliausios minties kupini jo eilėraščiai kaip „Rūpintojėlis", „Vidurnaktį", „Žemei", „Margi sakalai", „Rudenio naktį" ir kiti panašūs. Sunku net įsivaizduoti, kaip toksai poetas turėjo pakelti okupacijų ir žmogaus suniekinimo siaubą. O vis dėlto ir tada Putinas rašė savo „Vivos plango, mortuos voco", tardamas:

*Ir tribunoluos išdidžiai*
*Teisiuosius smerkia žmogžudžiai.*

Ir duok, Dieve, kad šitai mūsų tėvynėje niekada jau nepasikartotų. O kartotųsi tik poeto Vinco Mykolaičio-Putino prisiminimas ir Lietuvoje, ir plačiame pasaulyje bei išeivijoje. Jam ir skiriamas pirmasis šių metų Poezijos dienų Čikagoje vakaras gegužės 28 dieną (penktadienį). Poetą ir jo kūrybą aptars lituanistas-pedagogas Juozas Masilionis. Universitetinių studijų metais pagrindinis jo profesorius buvo kaip tik Mykolaitis-Putinas. Tad bus smalsiai įdomus mokinio žvilgsnis į poetą iš arti ir toli. O po to jau skambės rinktinių Putino eilėraščių rečitalis.

Poezijos dienų antrasis vakaras gegužės 29 dieną (šeštadienį) yra skirtas poetiškajai Čikagai. Ta prasme, kad čia ilgiau kaip per keturis pastaruosius dešimtmečius buvo kaip tik susispietę daugiausia mūsų literatūrinio egzodo poetų. Ir daugiausia literatūrinių premijų yra laimėję čikagiečiai mūsų poetai. O jų knygas išleidusios leidyklos vėlgi kone visos egzistavo ir egzistuoja Čikagoje. Ir visais egzodo dešimtmečiais Čikaga buvo miestas, ku-

(Nukelta į 4 psl.)

## Poezijos dienos Čikagoje

**VINCO MYKOLAIČIO-PUTINO ŠIMTMETIS. IR ČIKAGOS POETAI**

**1993 M. GEGUŽĖS 28 IR 29 D.D., PENKTADIENĮ IR ŠEŠTADIENĮ 7:30 V.V. JAUNIMO CENTRE**

Šiemetinių Poezijos dienų Čikagoje plakatas — jos vyks ateinantį penktadienį ir šeštadienį, gegužės 28-29 dienomis Jaunimo centre.

# LDDP: faktai, mitai, perspektyvos

JULIUS ŠMULKŠTYS

Šiandien Lietuvos Demokratinė darbo partija (LDDP) yra kontroversiškiausia, bet kartu ir svarbiausia politinė partija. Ji į valdžią atėjo kritišku tautos istorijoje momentu. Daug kam iš mūsų tiek Lietuvoje, tiek ir išeivijoje labai sunku apie šią partiją kalbėti be suprantamų, bet ne visada pateisinamų emocinių faktorių. Tačiau dabartinė krašto padėtis reikalauja, kad į LDDP pažvelgtume kiek galima objektyviau, nes ji turės labai didelę įtaką tolimesniam neseniai atkurtos valstybės vystymuisi. Vien kartoti, kad tai komunistai, neokomunistai ar dar kokie kiti niekadėjai, niekam nesudarys didelės naudos. Juk jeigu taip iš tikrųjų būtų, tai argi nereiktų atsisveikinti su nepriklausoma Lietuva ir sutikti, kad demokratinių rinkimų keliu tauta nutarė grįžti į senąją sistemą. Bet Lietuva dar vis nepriklausoma ir demokratinė, tai gal kas nors kiti, o ne komunistai, laimėjo?

Nors pastaruoju laiku išeivijos spaudoje apie LDDP yra kiek daugiau rašoma, bet faktų vis dar trūksta. Kartais susidaro įspūdis, kad mes iš viso nieko apie Lietuvos valdančiąją partiją nenorim girdėti. Tik prisiminkime, kiek triukšmo kilo dėl Brazausko rinkiminio skelbimo ir kaip jausmingai niujorkiečiai mušėsi į krūtinę, kad pas juos tikrai jokių šio kandidato rėmėjų nėra. Tai kas gi yra ta partija, kurios mes ir nekenčiam, ir bijom, ir drauge apie ją nieko girdėti nenorim?

Iki 1988 metų rudens, tai yra iki Algirdo Brazausko išrinkimo pirmuoju sekretoriumi, ši partija arba jos pirmtakas Lietuvos Komunistų partija (LKP) buvo lojalus Maskvos pavaldinys. Brazauskui perėmus partijos vadovavimą, ji palaipsniui įsijungė į Atgimimo procesą: iš pradžių gana atsargiai, bet vėliau entuziastingai ir be kompromisų esminiais klausimais. LKP persitvarkymas pasiekė kulminacinį tašką kitų metų gruodžio mėnesį, kai jos neeiliniame suvažiavime buvo nutarta išeiti iš Sovietų Sąjungos Komunistų partijos (SSKP) ir pasisakyta už valstybinę nepriklausomybę. Nors Brazausko partija tautinio atgimimo nepradėjo ir jam nevadovavo, ji vis tiek jame suvaidino svarbią rolę. Be LKP paramos būtų buvę daug sunkiau nepriklausomybę atgauti. Iki 1990 m. kovo 11 d. partijos antimaskvinė politika nebuvo be rizikos. Brazauskas ir jo artimiausi padėjėjai daug kartų turėjo vykti į Maskvą ir aiškintis, kodėl jie vis nenori sugrįžti į protą. Nors ir intensyviai spaudžiama, LKP savo pozicijų nepakeitė, kas, be abejo, padėjo Maskvą įtikinti, jog, neskaitant saujelės kolaborantų, ji Lietuvoje jau neturėjo reikalingos politinės bazės, kuri galėtų būti panaudota Rusijos masinei karinei akcijai įteisinti.

1990 metų gale įvykęs LKP persiorganizavimas į LDDP buvo daugiau vardo ir terminologijos, o ne esmės. Iš totalitarinės ir Maskvai pavaldžios į nepriklausomą ir demokratinę ši partija pasikeitė jau minėtame 1989 metų gruodžio neeiliniame suvažiavime. Jame priimtos pozicijos buvo išplėstos ir detalizuotos LDDP programoje. Pavyzdžiui, partijos pažiūra į jos politinę praeitį naujoje programoje yra išsamiau pristatyta: „Be abejonių, nemažai LKP žingsnių šiandieną vertintini kaip klaidos ir nusikaltimai. Tai tautos apsisprendimo 1918 metais teisės ignoravimas, priverstinis pritarimas Tarybų Sąjungai 1940 metais likviduojant Lietuvos valstybingumą, karingojo ateizmo diegimas, tikinčiųjų ir kitaip manančių persekiojimai bei kiti žmogaus teisių pažeidimai, dalyvavimas trėmimuose į Sibirą ir prievartinėje kolektyvizacijoje" ir t.t. *(Neeilinio partijos suvažiavimo dokumentai,* LDDP Tarybos sekretoriato leidinys, Vilnius, 1991, p. 3). O kaip naujoji partija žiūri į atsakomybę už šias „klaidas ir nusikaltimus"? Atsakymas yra tame pačiame dokumente. „Šiandieninės partijos nariai nieko bendro neturi nei su padarytais nusikaltimais Lietuvos žmonėms, nei su tuometine LKP — administracinės-komandinės sistemos įrankiu. Politine ir moraline atsakomybe dalijasi visi buvę TSKP nariai. Ją suprato ir išperka tie, kurie dabar aktyviai dalyvauja demokratijos įtvirtinime Lietuvoje. Teisinė atsakomybė už padarytus nusikaltimus tautai ir žmoniškumui tenka konkretiems jų vykdytojams, kurių kaltės nustatymas — teisingumo organų kompetencija". (Ten pat, p. 6).

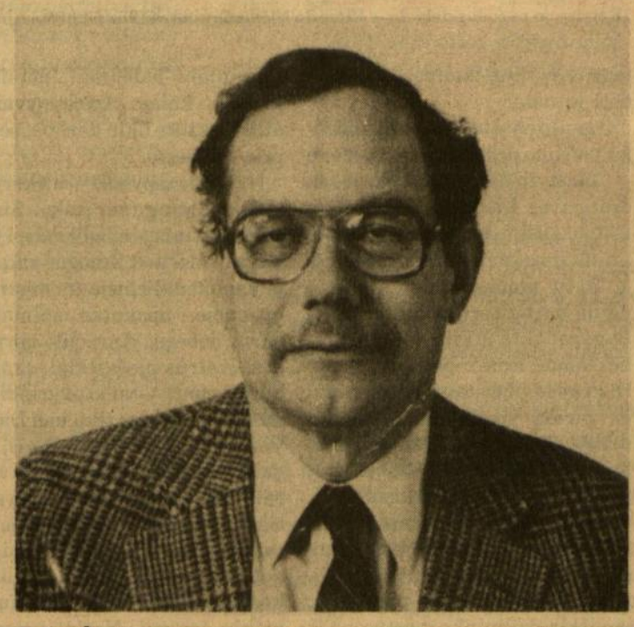

Julius Šmulkštys

Nepaisant LDDP kategoriškų pasisakymų už nepriklausomybę, demokratiją ir modifikuotą rinkos ekonomiją bei visų pastangų nuo savo politinės praeities atsiriboti, vis tiek daug kas labai nustebo, įskaitant, atrodo, ir pačius darbiečius, kai įpėdinė partijos, kuri buvo taip artimai surišta su svetimos valstybės okupacija, laisvų rinkimų keliu į valdžią sugrįžo. Dėl to kyla klausimas, kokios priežastys privedė prie LDDP laimėjimo seimo ir prezidentiniuose rinkimuose?

Pirmiausia reikia atsiminti, kad 1990 metų vasario mėnesį apie 35 procentai rinkėjų balsavo už LKP kandidatus. Taigi net pačiame tautinio atgimimo įkarštyje partija išlaikė reikšmingą politinę bazę. Tačiau vien jos neužteko pilnai įsijungti į nepriklausomos Lietuvos politinį gyvenimą. Kitos partijos, judėjimai ir sąjungos arba iš viso nenorėjo su darbiečiais dirbti, arba tą jau labai be entuziazmo darė. LDDP grįžimas į valdžią buvo galimas tik prieš tai visuomenę įtikinus jos nuoširdumu naujajai krypčiai. Tą, atrodo, darbiečiams pasisekė padaryti. Rinkimų į seimą kampanijoje žmonės, ypač kaimuose ir mažuose miestuose, Brazauską dažnai klausdavo, ar, atėjęs į valdžią, jis Lietuvos nenuves į Nepriklausomų Valstybių Sandraugą ar kokią kitą su Rusija sąjungą. Jo atsakymas visada buvo kategoriškas ne. Dar prieš rinkimus Aukščiausiojoje Taryboje darbiečiai ėmėsi iniciatyvos pravesti konstitucinį įstatymą, leidžiantį į tokias sąjungas stoti, tik trims ketvirtadaliams balsuotojų referendume pritarus. Visa tai nuramino žmones, kurie abejojo LDDP patriotiškumu, bet norėjo už ją balsuoti dėl ekonominių ir socialinių sumetimų.

Tačiau vien patriotiškumo egzamino išlaikymo tikriausiai nebūtų užtekę seime absoliučią daugumą laimėti ir 60 procentų visų balsų prezidentiniuose rinkimuose surinkti. Kita svarbi darbiečių pasisekimo priežastis tai vadinama socialdemokratinės krypties programa, kuri šiandien atitinka ne vieno sunkioje ekonominėje padėtyje atsiradusio Lietuvos gyventojo interesus. Į šią kategoriją įeina pensionieriai, žemdirbiai, darbininkai ir kiti, kuriems dėl įvairiausių priežasčių yra nelengva pereiti į laisvos rinkos sistemą. Žinoma, dešiniųjų valdžios klaidos ir kompetencijos stoka taip pat prisidėjo prie darbiečių pergalės, kaip ir vidurio beviltiškas susiskaldymas, tuo LDDP padarant vienintele realistine Sąjūdžiui alternatyva.

Taip pat reikia pabrėžti, jog šiuo metu Brazausko partija politinę pastogę suteikia tiems Lietuvos piliečiams, kurie nuo pat Atgimimo pradžios dėl ideologinių ar tautinių sumetimų nebuvo entuziastingi nepriklausomybės, demokratijos ir radikalių reformų rėmėjai. Nors tokių žmonių daugiausia yra etninėse mažumose, jų galima rasti visuose platesniuose sluoksniuose. Tuoj po Nepriklausomybės atstatymo paskelbimo Gallup apklausinėjimų duomenys parodė, kad 21 Lietuvos gyventojų procentas vienokia ar kitokia forma norėjo pasilikti Sovietų Sąjungos sudėtyje *(Lietuvos rytas,* 1990 m. balandžio 25 d., p. 1). Nėra abejonės, kad didelė anksčiau prieš nepriklausomybę pasisakiusių piliečių dalis šiandien balsuoja už LDDP kandidatus ir remia jos programą, kas yra ryškiausiai matoma viso krašto rinkimuose ir referendumuose. Atrodo, kad šiems balsuotojams yra ypačiai patrauklus darbiečių, kaip nuosaikių nacionalistų, įvaizdis. Taigi šiuo atveju LDDP atlieka tam tikrą politinę socializaciją arba įtraukimą į neseniai atkurtos valstybės politinį gyvenimą elementų, kurie jai yra mažiausia užsiangažavę.

Nors naujos krypties žmonių vadovaujama, ši, kaip ir kitos Lietuvos partijos, dar nėra pilnai nusistovėjusi organizacija. Ji turbūt šiuo metu kitokia ir negali būti. Reikia atsiminti, kad tik prieš trejus su puse metų Brazausko partija dar buvo SSKP pavaldinys. Nors ir laimėjusi rinkimus bei atėjusi į valdžią, LDDP nėra monolitas, kaip daug mūsų galvoja. Filosofas Arvydas Šliogeris šiuo metu partijoje mato tris grupes: (1) tvirtai reformoms užsiangažavusį vadovaujantį elitą; (2) reformoms nepriešingą, bet pasenusį ir be iniciatyvos vidurį; ir (3) vadinamuosius revanšistus, iš kurių, jei jie perimtų partijos vadovybę, nieko gero negalima laukti *(Lietuvos rytas,* 1993 m. vasario 12 d., p. 5).

Buvęs Aukščiausiosios Tarybos deputatas Rimvydas Valatka irgi mini revanšistus, kurie, pagal jį, už atsiskyrimą nuo Maskvos 1989 metų gruodžio mėnesį balsavo „tik iš reikalo, o ne todėl, kad būtų svajoję apie laisvą Lietuvą". Be to, Valatka atkreipia dėmesį į buvusių Demokratinėje darbo partijoje komunistų frakcijos narių didėjančią įtaką įvairiose valstybės struktūrose (*Lietuvos rytas,* 1993 m. vasario 17 d., p. 4).

Kai kurie neseni įvykiai lyg ir pateisina anksčiau minėtų komentatorių skepticizmą. Pavyzdžiui, Demokratinėje darbo partijoje yra įsikūrusi Vytauto Lukoševičiaus ir Albino Visocko suorganizuota iniciatyvinė grupė, kurios tikslas — įsteigti už LDDP kairesnę partiją. Šios partijos steigiamoji konferencija turėtų įvykti ateinančios vasaros pabaigoje ir jos galimas vardas: socialinio teisingumo ar socialistinio atgimimo. Lukoševičius ir Visockas darbiečių vadus kaltina per dideliu pataikavimu dešiniųjų opozicijai ir nedemokratišku elgesiu partijoje. Konkrečiai abu skundžiasi, kad jų kreipimaisi į LDDP vadovybę yra ignoruojami ir kad organizacijai

(Nukelta į 2 psl.)

## Šiame numeryje:

Dvidešimtųjų Poezijos dienų Čikagoje laukiant • Lietuvos demokratinė darbo partija • Eugenijaus Marcinkevičiaus, Osvaldo Juškos, Ričardo Ničajaus ir Romualdo Petrausko paroda Čikagoje • Nuomonės ir pastabos • Aleksandro Radžiaus ir Vlado Šlaito naujausi poezijos rinkiniai • Juliaus Kelero eilėraščiai • Lietuvos Valstybinės premijos laureatų šventė Čikagoje

# Keturių panevėžiečių meno paroda Čikagoje

ALGIMANTAS KEZYS

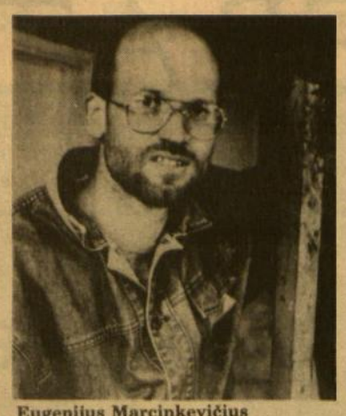

Eugenijus Marcinkevičius

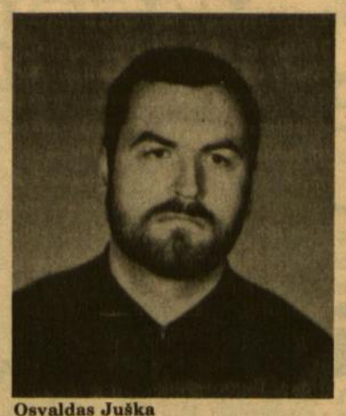

Osvaldas Juška

Romualdas Petrauskas

(Ketvirtojo parodos dalyvio – Ričardo Ničajaus nuotraukos neturėta, spausdi nant šią recenziją.)

Keturių dailininkų iš Panevėžio – Eugenijaus Marcinkevičiaus, Osvaldo Juškos, Ričardo Ničajaus ir Romualdo Petrausko – paroda vyko nuo šių metų balandžio 30 iki gegužės 2 dienos Čiurlionio galerijoje, Čikagoje. Visi keturi jauni. Vyriausias gimęs 1954 metais (Ničajus), jauniausias (Juška) – 1960 metais. Visi, išskyrus Romualdą Petrauską, baigė Šiaulių pedagoginį institutą. Pedagogai. Tame pačiame institute mokėsi ir dailės. Tik Romualdas Petrauskas savamokslis. Jo mokytojai – didieji pasaulio tapytojai, ypač renesanso klasikai, kurių darbus jis įdėmiai studijavo didžiuosiuose Rusijos muziejuose.

Per pokalbį su Čikagoje viešinčiais Romualdu Petrausku ir Osvaldu Juška išryškėjo, kad šių dailininkų kūryboje, šalia privalomų estetinių normų, pabrėžiama ir simbolinė bei mistinė tematika. Gyvendami Šiaulių mieste, jie akis į akį susidūrė su tuo metu ten klestėjusia krišnaizmo mada. Vieni net tapo Krišnos išpažintojais, vykdė jų kanonus, kalbėjo jų maldas. Priėję „akligatvį", grįžo į krikščionybę. Juška išsitarė: „Geriau būti netobulu krikščioniu, negu nepajėgti būti tobulu budistu".

**Eugenijus Marcinkevičius** – vienintelis šioje parodoje, kurio kūryboje gryna estetika, tik su mažomis simbolinėmis priemaišomis. Eksponavo penkis peizažus ir septynis abstraktus. Jo abstraktinių paveikslų poveikį sudaro linijos, spalva, potėpiai, plotai. Visų pirma yra forma. Siužetą žiūrovas atranda vėliau. Dailininko abstraktai pavadinti „Mėnulio istorija", „Kilpa", „Žaidimas su vandeniu", „Provokatorius", „Mėnulio liga". Sudaryti pagal Dalios Kasčiūnaitės tapinių modelį, bet su siužetinėmis užuominomis paveikslų pavadinimuose ir pačiuose paveiksluose. Vienur pasirodo žmogaus figūra, kitur medžio kontūrai ir kiti gamtos fragmentai.

Marcinkevičiaus peizažai visai kitoki. Čia jis seka savo mokytoju, prancūzų Corot, bet vaizduoja senas Lietuvos sodybas, vienkiemius, pamarį. Visa paskendę miglose ir niūriame kolorite, panašiame kaip ir jo abstraktiniuose darbuose. Marcinkevičius tapo ir religinius siužetus. Yra sukūręs paveikslų apie šv. Jono apokalipsę,. Švenčiausiąją Trejybę, Kryžiaus kelius, bet parodoje jų nėra.

**Osvaldas Juška** – iš profesijos piešimo dėstytojas, savo mene – mąstytojas, mistikas. Susidraugavęs Lietuvoje su kunigu Dambrausku, pradėjo tapyti biblinius siužetus. Vėliau susidomėjo Rytų konfesijomis. Atsirado naujų darbų serija, vaizduojanti Bagavat Gita ir kitas Rytų mistines temas. Ėmė ir pats praktikuoti. Pradėdamas tapyti paveikslą, jis pirmą susikaupia, sukalba maldą. Kalbėdamas Mantra (Mahamantra), rytietišką rožinį, pasiekia ramybę, pradeda svajoti. Galvoja ilgai, bet tapo labai greitai. Nutapęs paveikslą, pats stebisi, iš kur jis atsirado. Tai, žinoma, pasąmonės įvaizdžiai, išreiškią dailininko mąstyseną ir jauseną. Toje mąstysenoje yra daug pasaulių. Todėl ir paveiksluose atsiranda daug erdvių bei sluoksnių, kur daugiau fantazijos negu tikrovės. Čia matyti fantastiški laivai, iki debesų išaugę gyvūnai, karaliai ir karalienės, kosminės sąrangos, pilnos nuostabių sutvėrimų.

Kieno įtakoje jis taip tapo? Juška taria, kad įtakų turėjęs daug: jam patinka visokeriausios srovės iš įvairiausių laikotarpių, pradedant nuo primityvizmo, renesanso, baigiant dabartiniu modernizmu ir pomodernizmu. Vėliausioje tapyboje priėjo prie naujų ieškojimų – kuria didelius, sudedamus darbus, kuriuos jis pavadino „Laiškais". Juos reikia skaityti iš viršaus į apačią. Kai kuriuose įžiūrimos visuomeninių žaizdų užuominos – pastarųjų metų įvykiai Lietuvoje, balsavimai ir t.t.

**Ričardas Ničajus** gimė Sibire. Dirbo pedagoginį darbą Šiauliuose, vėliau gyveno Panevėžy. Komunistinės valdžios buvo persekiojamas už priklausymą Krišnos religiniam judėjimui, persikėlė gyventi į kaimą. Apėjęs gyvulius, atlikęs kitus ūkio darbus, sėdasi prie molberto. . .

Ničajaus tapyboje – aiški rytietiško religingumo įtaka. Simetrija, mistinis simbolizmas, rytietiškas koloritas. Žmogus vaizduojamas meditacinėje ar mistinėje būsenoje, apsuptas spindulių, garų, debesų. Aureolės, piramidės, įvairūs pjedestalai, skatiną būties rimtį – tai jo pagrindiniai motyvai. Ničajus tiki, kad Dievas yra vienas, o Krišna, Jėzus, Buda, Mahomatas yra Jo „avatarai", per kuriuos Jis skelbia savo tiesą. Ničajaus mąstysenoje vyrauja budistiniai įsitikinimai, bet netrūksta ir tikėjimo astralinių, kosminių bei dvasinių kūnų poveikiu žmogui. Norint priartėti prie Dievybės arba prie Mąstančio kosmoso, reikia pačiam mąstyti ir melstis, nes, anot jo, tik mąstydamas žmogus apsivalo ir priartėja prie Dievo. Šis dailininkas siekia, kad ir jo paveikslai būtų lyg tie „avatarai", t.y., turį maldos jėgą, panašiai, kaip Marijos paveikslas Aušros vartuose. Jis degina prie jų žvakutes, priklaupęs prie jų meldžiasi. Savo paveikslų tematikoje jis vartoja motyvus ir iš lietuvių mitologijos, ypač miškų deivę medeinę, meilės deivę Mildą, ugnies deivę Gabiją. Tiki senais dievais ir naujais, kad tik iškeltų savo dvasią į kitą pasaulį. Stabtelėjęs prie Ničajaus paveikslų, žiūrovas irgi nori melstis. . .

**Romualdas Petrauskas** eksponavo portretus, Lietuvos istorijos siužetus ir natiurmortus. Menu pradėjo domėtis, būdamas devyniolikos metų amžiaus. Motina dirbo Panevėžio teatre. Vaikystę praleido tarp dekoracijų ir aktorių. Iš pradžių nesuprato, ko gyvenimas iš jo nori, bet sulaukęs devyniolikos metų, pajuto, kad kažko trūksta. Pradėjo keliauti. Dvasinę tuštumą pagaliau užpildė, jo paties žodžiais tariant – pieštukas. Susipažinęs su muziejuose laikomais didžiųjų meistrų kūriniais, susidomėjo jų menu. Jo akį ypač patraukė renesanso klasika. Ši jam pasirodė „amžinesnė" už visus kitus stilius. Nutarė būti „renesanso šešėliu", bet vis vien jis jaučiasi kaip „dinozauras", priklausąs prie didžiūnų giminės. Petrauskas neieško „savojo veido", nesivaiko naujųjų madų. Kuria Lietuvos kunigaikščių ir Lietuvos vaikų portretus ir didžiuojasi savo „rembrantišku" teptuku.

Bet ir šiuose nereligiškuose siužetuose Petrauskas mėgsta nukrypti į simbolines asociacijas, surištas su moralumu, dvasingumu. Žmogus su žuvies galva jam reiškia baimę: praradęs žmogiškumą, jis tampa gyvūnu. Ši baimė kildina dvasinį nuolankumą, atsargumą. Dailininkas sako, kad jis nekuria simbolizmo, o siekia pateikti dvasinę būseną, kurioje žiūrovas pats pradėtų galvoti. Tai ypač ryšku jo serijoje apie vaikus. Į vaiką jis žiūri su gailesčiu. Juk vaikas nežino, kad gyvenime jo laukia, kuo jis taps. Ta pati jausena ir natiurmortuose: žuvų akys gyvos o guli papjautos. Tai gyvenimo laikinumas, praeinamumas, trapios būties paradoksas. Istorinių asmenybių portretuose vyrauja paprastas pasakojamasis stilius, bet ir čia simboliniai montažavimai atranda sau vietą.

Šią parodą, kartu su dviem jų autoriais – Romualdu Petrausku ir Osvaldu Juška – į Čikagą atvežė meno puoselėtojai ir rinkėjai Valentinas ir Silvija Krumpliai, Čikagoje esančios „Questar" spaustuvės savininkai.

Romualdas Petrauskas

Margiris, 1992
Aliejus ant drobės, 72 x 51 cm

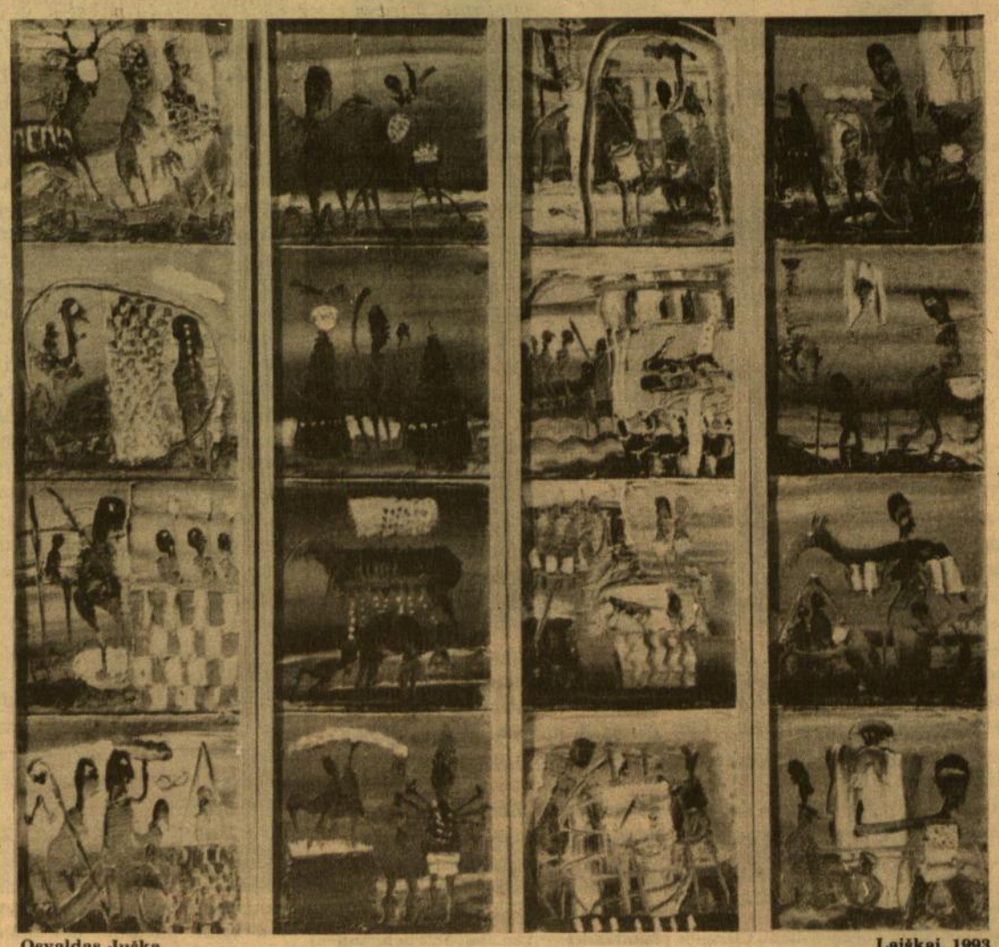

Osvaldas Juška

Laiškai, 1993
Aliejus ant drobės, 76 x 76 cm

## Nuomonės ir pastabos

# Doras nusiteikimas istorinių įvykių atžvilgiu

Jei ir turime detalių bei faktų, liečiančių istorinius įvykius ar žmones, jiems nusiteikimai yra įvairūs. Pavyzdžiui, Meksikoje prieš šimtmečius per visą inkvizicijos laikotarpį buvo nukankinti 33 asmenys. Ankstyvesniais laikais ten actekai per vieną naktį rituališkai nugalabijo daugiau nei 20,000 žmonių. Yra meksikiečių, kurie labiau gerbia savo senąją religiją dėl jos žmoniškumo nei krikščionybę. Allen Page, TV komentatorius, su ironija nusišypsojęs, pasisakė, kad Margaret Thatcher neturi teisės moralizuoti apie serbų vykdomas žudynes, nes ji nesupranta, kas yra moralė. Matyt, jei asmuo pasisako ekonomišku požiūriu prieš socialistus, jau nebeturi teisės kalbėti apie žudikus. Viena amerikietė išsireiškė, kad ji labai gerai suprantanti Prahos jaunimą, kuris mėtė akmenis į sovietų tankus, nes jos sūnus irgi mušėsi su Čikagos policija 1968 metais. Yra žmonių, kurie galvoja, kad ir nacių vykdyto žydų holokosto nebuvo.

Kad ir su tokių nusiteikimų spektru ieškome tiesos šviesos. Yra sunku pasižiūrėti objektyviai į save, į savo tautiečius ar į savo tautos istoriją. Vieni pasitenkina pigiu liaupsinimu, kiti primityviai niekina kitataučius, dar kiti jokiu būdu nepripažįsta savo padarytų klaidų. Užtat vertiname mintytojus, kurie sugeba pakilti virš pigių tvirtinimų, padėdami mums atskleisti ir suprasti tiek dabartį, tiek praeitį. Vertiname tuos, kurie, nesivaikydami pasaulėžiūrinių madų, ieško tiesos.

Profesorius Tomas Venclova dažnai yra parodęs savo erudiciją, kalbėdamas apie mus pačius. Jis atkreipė dėmesį į pas mus pasitaikantį šovinizmą, antisemitizmą, kultūrinę grafomaniją arba siauraprotiškumą. Atrodė, kad jo intelektualinis sąžiningumas reikalavo iškelti mūsų tautiečių negeroves. Laukėme visada jo tokio pat atviro nusiteikimo istoriniams įvykiams, pasisakant ir apie žmones, kuriems jis nesimpatizuoja.

Užtat liūdna ir gaila buvo skaityti, kad lenkų laikraštyje *Rzeczpospolita* (1993 m. sausio 9 d.) profesorius Venclova rado reikalo kitataučiams labai kietai pasisakyti apie Lietuvos 1941 metų sukilimą prieš komunistinę okupaciją „...labai blogas reiškinys yra mėginimas užtušuoti lietuvių provokiškus ir profašistinius veiksmus... Šiandien didvyriais daromi 1941 metų sukilėliai, kurie geriausiu atveju buvo labai naivūs, o blogiausiu – susitepę nusikaltimais žydams, lenkams ir patiems lietuviams. Buvo svetimos valstybės agentai. Nacinės valstybės. Apie tai tylėti negalima..."

Turime pripažinti, kad nėra rimtų platesnių studijų šiuo klausimu, kurios mums duotų reikiamų faktų. Lieka nusiteikimas tam laikotarpiui. Būtų gaila, jeigu profesorius Venclova savo nusiteikimą grįstų vien tik labai šališkais komentarais arba mėgėjų istorikų komunistiniais šaltiniais, jų nuodugniai nepatikrinęs su bent kai kuriais buvusiais sukilimo vadais ir eiliniais sukilėliais. Manytume, kad jo intelektualinis sąžiningumas verstų atvira širdimi pasižiūrėti į tą tragišką bei sunkų laikotarpį.

Šiuo atveju ieškodami doro bendro nusiteikimo, turime pasitenkinti bendrybėmis, vienu kitu faktu, vienu kitu kai kurių pasisakymu prisiminimuose. Kalbėdami vien apie sukilėlius ir pasisakydami apie jų veiklą, gal privalome pasižiūrėti, ką jie darė tik iki pirmųjų vokiečių okupacijos dienų, o Laikinosios vyriausybės rolę per tolimesnes šešias savaites vertinti atskirai. Vis tiek, tos vyriausybės laikysena per tas savaites vokiečių kariuomenės ir nacių atžvilgiu turėtų mums padėti suprasti, kokias prieškarines intencijas turėjo sukilimo vadai. Antra vertus, lietuviuose, kaip ir daug kur tada Europoje, atsirado žmonių, savo raštais propaguojančių antisemitizmą ir pseudofašizmą. Bet kur tokių nebuvo?

Sunku būtų paneigti faktą, kad 1941 metais lietuviai daugiausia rėmė bet kokį pasipriešinimą sovietiniam režimui. Juokingai skambėtų tvirtinimas, kad tam reikėjo provokiško ar fašistiško nusiteikimo. Labai tendencinga būtų pasakyti, kad lietuviai buvo pronaciški, kada tos partijos lietuvius narius galima buvo beveik ant rankos pirštų suskaičiuoti ir kada mūsų tautą palygini su tokia demokratiška tauta kaip norvegų, kurie nacių partijoje turėjo apie 40,000 narių. Smetonos valdžia, nors buvo pagrįsta vadizmo filosofija, nebuvo nei taip jau fašistinė, nei provokiška. Didelė lietuvių dauguma sovietų pirmos okupacijos metu karo laukė kaip išganymo, ypač po prasidėjusių trėmimų. Be tokios daugumos tautos nuotaikos nebūtų buvę galima surinkti tiek sukilėlių. Antra vertus, nebuvo matyti daug lietuvių, kurie, bėgdami su sovietų okupacine kariuomene į rytus, būtų kovęsi su sukilėliais. Rezistentų ląstelės jau pradėjo veikti mėnesius prieš karą, įtraukdamos vyresnius gimnazistus, studentus ir jaunus profesionalus į slaptą ir nepaprastai pavojingą veiklą. Ryšiai buvo itin komplikuoti, daug būsimų sukilėlių buvo suimti, taip kad tvirtų organizacinių gairių nebuvo galima išlaikyti. Jų vadai susirišo su vokiečių kariuomene, kad būtų numatyta karo pradžia ir pasiruošta, kaip elgtis pirmomis karo dienomis. Vokiečiai prieš pat karą, savaime aišku, norėjo panaudoti sukilelius saviems tikslams, lyg ir toleruodami sudarytą nepriklausomą pogrindžio vyriausybę. Tiesa, ne visi sukilėlių vadai permatė visus vokiečių kėslus. Bet negalime užmiršti šitame kontekste, kad vos po šešių savaičių visa sukilėliams vadovavusi Laikinoji vyriausybė atsistatydino, parodydama labai aiškiai savo antiokupacinę ir antinacinę poziciją.

Sukilėlių vadų tikslas buvo pasiskelbti nepriklausomais nuo sovietų ne vokiečių dėka, bet savo pastangomis. Buvo tikėtasi, kad ir vienos dienos savivalda jau reikš simbolinį nepriklausomybės atstatymą. Ar ją bus galima ilgai politiškai apginti, tai buvo jau kitas klausimas. Jei toks galvojimas buvo naivus, tai kaip įvertinti penkiasdešimtmetį švenčiantį Varšuvos žydų geto herojišką sukilimą? Negi jie tada buvo ne tik naivūs, bet dargi ir savižudybės puoselėtojai? Prisiminkime ir lenkų sukilėlius prieš vokiečių okupacijos galą, kada jie palaikė ryšius su sovietų kariuomene, o pastaroji stovėjo ir laukė lenkų sunaikinimo. Nemanau, kad profesorius Venclova drįstų juos įžeisti, pavadindamas daugumą jų naiviais bei Stalino agentais. Iš viso dažnai lengvai kaltiname kitus. Ypač tie, kuriems gyvenimas nėra pateikęs sunkių sprendimų, kada reikia prisiimti atsakomybę už kitus ar net visą tautą. Yra net tokių, mažai į gyvenimą įsijaučiančių, kurie absoliučiai smerkia likimo pagautą žmogų, kada jam tenka pirštu parodyti į savo tautietį, kurio eilė yra eiti į krematoriumą. Taip žiūrėdami, galime lengvai ne tik sukilėlius

(Nukelta į 4 psl.)

# LDDP

(Atkelta iš 1 psl.)

artimas *Tiesos* dienraštis atsisako jų pareiškimus spausdinti (*Lietuvos rytas*, 1993 m. kovo 4 d., pp. 1-2). Pagal vėliausias iš Lietuvos žinias, Lukoševičius ir Visockas jau yra iš partijos išėję.

Jei iš tikrųjų už LDDP kairesnė jos atskala įkurtų atskirą organizaciją, tas, be abejo, darbiečiams palengvintų atremti argumentus, kad jie yra komunistiniai vilkai patriotinių avelių kailiuose. Tačiau šiuo metu dar yra per anksti kategoriškai spręsti, kam Lukoševičiaus ir Visocko grupė iš tikrųjų atstovauja ir kur jie eina.

Ar yra pavojus, kad revanšistai jau beldžiasi į LDDP vadovybės duris ir dar šį pavasarį įvykstančiame suvažiavime gali pasidaryti, jei ne dominuojanti, tai bent veto teisę svarbesnių sprendimų atžvilgiu turinti frakcija? Nemanau, kad toks pavojus yra. Brazausko ir apie jį susispietusio partijos elito, daugiausia inteligentų, pozicija dar yra gan stipri. Pats prezidentas po įspūdingos rinkiminės pergalės greičiausiai savo populiarumo ir su tuo surištos politinės įtakos taip greit nepraras. Tačiau ilgainiui, jei ekonominė ir socialinė padėtis nepagerės, revanšistai savo įtaką turbūt išplės. Dalis tų, kurie už Brazauską balsavo, tikėdamiesi, kad jis kraštą iš dabartinės krizės išves, gali prieš jį atsisukti ir pasirinkti revanšistų alternatyvą, ypač jei nei dešinė, nei vidurys (pirmieji, prileiskim, dėl jau parodyto neefektyvumo, būnant valdžioje, antrieji, dėl nesugebėjimo susijungti) neįstengs šių balsuotojų įtikinti, jog galėtų esamą padėtį pagerinti. Vadinamųjų revanšistų pavojaus nereikia perdėti, bet jo negalima ir ignoruoti. Normaliomis sąlygomis juos turėtume traktuoti kaip kiekvienoje valstybėje randamus ekstremistus, kuriuos, demokratijos vardan, reikia nosį susiėmus toleruoti. Tačiau šiandien Lietuvoje sąlygos nėra normalios. O kas svarbiausia, įvykiai kitose valstybėse, kaip Rusijoje, visada pas mus turės atgarsį. Taigi Lietuvai yra labai svarbu, kas jos didžiausiai partijai toliau vadovaus. Šiuo metu dažnai diskutuojamai politinės santarvės idėjai šis klausimas sudaro dar vieną aspektą – LDDP dabartinės vadovybės ir programos tęstinumo reikalingumą.

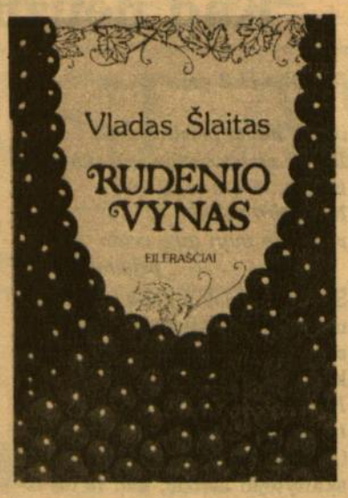


# Kad neužmirštume: Radžiaus ir Šlaito eilės

MARIJA STANKUS-SAULAITĖ

**Aleksandras Radžius. KELIAUJAME ABU, MĖNULI.** Eilėraščiai. Viršelis ir vinjetės Pauliaus Jurkaus. Brooklyn, New York: „Darbininkas", 1991. 64 puslapiai. Kaina – 6 doleriai. Gaunama „Drauge".

**Vladas Šlaitas. RUDENIO VYNAS.** Eilėraščiai. Chicago: Ateities literatūros fondas, 1991. Mecenatas – dr. Albinas Šmulkštys. Viršelis ir teksto iliustracijos – Petro Aleksos. **Knyga pažymėta JAV Lietuvių** Bendruomenės 1991 metų literatūros premija. 56 puslapiai. Kaina – 5 doleriai. Gaunama „Drauge".

Prieškarinės Lietuvos, kurioje dauguma išeivių poetų užaugo, vaizdas kurį laiką atrodė įprastas, kone trafaretinis – taip buvome pripratę prie jų aprašytos idealios ir idiliškos tėvynės. Priespaudos laiku į Lietuvą nuvykusi jau kitur gimusi karta kai ką iš atmintinai išmoktų anų poetų eilėraščių rasdavo ir kai ko pasigesdavo; kas buvo kitaip, buvo manoma, pasikeitė dėl okupacijos, ir, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, viskas bus, kaip buvo. Nors kasdien apie nepriklausomybę pagalvodavom ir susirinkę jos melsdavom, turbūt nemanėm, kad dar mūsų laikais tas stebuklas įvyks, bet jis įvyko. Ir tada vėl grįžome ir grįžtame į savo poetų aprašytą Lietuvą, tikėdamiesi šįkart tikrai surasti tą šviesųjį kraštą.

Aleksandro Radžiaus *Keliaujame abu, mėnuli* ir Vlado Šlaito *Rudenio vynas* kaip tik šiuo metu yra didelis ir svarbus įnašas. Mums šios poezijos knygos primena tris dalykus: pirma, kad skaidri Lietuva apsigyvenusi mūsų širdyse ir kad mes esame atsakingi už tokios Lietuvos gyvastį; antra, kad išeivių kelionių geografija bei chronologija vertingos; trečia, kad lietuvių kalba nėra praradusi – nors kituose net poezijos leidiniuose tiek tuščiažodystės ir žargono – aiškaus, paprasto, giliai poetiško žodžio. Skaitant abi šias knygas, atsigaunama ir pralinksmėjama, nes vėl tai, kas atrodė įprasta ir kurį laiką nebeaktualu, suspindi tokia šviesa ir tikrovė, jog žinome, kad išeivių poetų kūryba yra nepamainoma dalis lietuvių tautos sąmonės ir jos literatūros bei kalbos vystymosi.

Radžiaus knyga *Keliaujame abu, mėnuli* išleista „Darbininko" 1991 metais. Šlaito knyga *Rudenio vynas* išleista tais pačiais metais Ateities literatūros fondo. Abu poetai mums gerai žinomi iš ankstyvesnių veikalų. Tai, kad tik dabar knygos recenzuojamos, parodo ne kad jos nevertos tokio dėmesio, bet kad kurį laiką buvome susimaišę, nesuvokę Lietuvos padėties ir savo vaidmens tautoje. Buvome išmušti iš vėžių, bet po daug visokių išgyvenimų dabar atpažįstame ir kelią, ir save.

Radžiaus keturiasdešimt trijų eilėraščių penki skyriai suskirstyti maždaug pagal aprašomas vietas ir mėnulio fazes, žvaigždynams lydint; kiekvienoje dalyje cituojama Stasio Santvaro išversta šv. Pranciškaus „Saulės giesmė".

Pirmajame skyriuje, „Pėdos planetoje (Jaunatis)" pasirodo įvairios išeivio kelionės vietos – nuo Lietuvos, per Vokietiją, į Ameriką. Eilėraštis „Džiugo kalnas" **(p. 10) piliakalnio praeities** tautosaką sieja su dabartiniu išgyvenimu:

*Žemaitiškai dar ošia*
*Džiugo kalno medžiai,*
*žemaitiškai sau kalbas*
*paupio vėdrynai.*
*Upelis prie malūno*
*žemaitiškai čiurlena,*
*o kai naktis užeina,*
*kai suūžia vėjai,*
*kalno gilumoje*
*kažkas dainas dainuoja,*
*kažkas legendas audžia,*
*kažkas užmiršt neleidžia*
*Džiugo kalno medžių.*

Pats eilėraštis tampa dalis piliakalnio padavimų, poeto balsui prisijungiant prie praeitį primenančių, bet dar gyvų „kažkieno" balsų. Poetas mums „užmiršt neleidžia" to, kas buvo, kas lieka; besikartoją žodžiai kaip kuždesys, kaip aidas buria skaitytoją.

To paties skyriaus eilėraštis **„Kemptenas" (p. 13) tiksliai apibūdina** „dypukų" lūkestį bei nusivylimą Vokietijos **pereinamosiose stovyklose:**

*Sulaukė žiemos Grūntenas*
*melsvas,*
*nusnigo baltai ant šlaitų.*
*Suskambo viduramžių bokšte*
*varpas,*
*sustingo naktis virš stogų.*

*Čia lauksim aušros, ramaus*
*sugrįžimo,*
*čia lauksim pavasario žalio.*
*Čia bus tik stotelė, tik poilsis*
*trumpas,*
*kad šaknys nemirtų išalę.*

*Neaušo aušra. Pavasario žalio*
*nebuvo tų metų gegužy.*

Gražiai rimuotas, pakartojimais sutvarkytas, tvarkingų posmų eilėraštis nutrūksta taip, kaip neišsipildė viltys Lietuvon grįžti. Visa ironija yra, kad „šaknys" neišdžiūvo, nors kelionė kitur nuvedė, negu buvo manoma: ne į geografinę, bet į širdies ir tapatybės Lietuvą. Kelias į tą didelę Lietuvos meilę už jos sienų kaip tik šitokių eilėraščių nurodomas. Paskutinio posmo dvi eilutės užbaigiamos išeivio tylia, kantria, džiugia ištikimybe savo pirmajam kraštui.

Naujajam kraštui nestinga dėmesio Radžiaus kūryboje. Eilėraštis „Mandanų kapai" (p. 47), pavyzdžiui, iš knygos ketvirtojo skyriaus, „Badlands", paprastai ir tiksliai su gilia užuojauta pristato vienos indėnų genties likimą:

*Mandanų turtų*
*neapsaugo upė*
*nei žemė gera.*

*Vandeniu plaukia*
*krauju paraudus strėlė –*
*mandanų mirtis.*

*Pateka klony*
*žemės žali spinduliai –*
*mandanų kapuos.*

*Plaukioja saulė*
*Missouri šaltam vandeny,*
*rauda tautos.*

Radžiaus eilėraščiai jautrūs viskam, kas sutikta kelionėj. **Kaip mėnulis, kaip žvaigždynai,** kurie virš žemės ir todėl veikia visą žemę, poeto žvilgsnis pasiekia daug vietų – jų praeitį ir dabartį. Kas išgyventa patirta, nes istorija taip pasuko, ir šiandien pajėgiame suprasti, kad tam buvo tikslas. Išeivių poetų kūryba tai liudija.

Šlaito keturiasdešimt keturi eilėraščiai maždaug seka gyvenimo eigą, remdamiesi gamtos įvaizdžiais. Atpažįstame Šlaito poezijos kelio ženklus: gėles, meilę, paprastą eilėraščio sudėtį. Ir vėl esame veikiami gilaus jausmo, kai tuo pačiu norisi ir juoktis, ir verkti.

Ši knyga skiriasi nuo kitų gal tuo, kad kai kurie išgyvenimai specifiški – tai yra, netenkama meilės ne dėl to, kad kaita bendrąja prasme neišvengiama, bet kadangi mirštama:

*Po šimto metų veidų nebelieka.*
*Lieka tiktai vardai kapinynų*
*lentelėse.*
*Tačiau tave*
*aš ir tūkstančiui metų praėjus*
*iš tolo lengvai atpažinsiu.*
*O, mano meile!*

**(„Vardai lentelėse", p. 39)**

Hiperbole išreiškiama pati dalyko esmė: paminklai greičiausiai bus dingę už tiek laiko, kaip ir nebebus nei mylinčiojo, nei mylinčiosios, bet ta sąmonė, tas meilės džiaugsmas ir jos didybė neišdildomai liks kur nors – gal mylinčiųjų sielose, gal eilėse, gal visai kitoje būsenoje.

Gražūs ir tikri eilėraščiai apie meilę. **„Rūkas" (p.44) kalba apie laiko eigą, ir apdengiančią, ir atidengiančią mylimąjį asmenį:**

*Rūkas yra mano geriausias*
*bičiulis.*
*Senatvės prieangyje*
*rūkas pradeda leistis ant mano*
*akių,*
*ant širdies*

(Nukelta į 4 psl.)

# *Julius Keleras*

***Apleistos bibliotekos***

*Knygų vidų drėgmė įaudžia savo niekingą inicialą ir rašto drugiai jau nepakyla, tempdami ant sparnų senatvę. Durys išduoda tylų nužemintą skundą ir ydingas išdavysčių ratas įleidžia savo šaknį.*

*Vėtrungės atokiuos miesto kvartaluos nustato svetimo oro kryptį ir dori laiškai patenka miestan sugniužę. Rašalas slepia ilgas rankas svetimam pergamente, kur gyvena plėšrūs tironų įstatymai.*

*Kelkis, maišto dvasia, pakaks žiovauti tyruos: netrukus vėlei užgimę baumgartenai (biurgerių miegamuosiuose sapnas riebus ir šiltas) kasdienybės rūbą pames židinin, kur malkos rangysis ir aikčios iš malonumo, dovanodamos kambariui liepsną. Kelkis, spaustuvių raidyne, kol dar tavęs neišlydė į skambalus ar sagas. Vasaros rytas yra pragaištingas benamiams, ieškantiems užsimiršimo svajojimų parkuos.*

*Kelkis, verčiamo lapo Mozart'e, tavo orkestras styguoja raides ir netrukus išvysime šokį, prilygstantį mito gimimui. Arba tragiškam grožiui burlaivių, žuvusių sukūringuos Egėjo verpetuos prieš tūkstančius metų.*

*Kelkis, kad kylantis amžius atrastų tavo lentynose spindintį krantą, pasiektą senųjų keliautojų, dangišką moterų veidą, įaustą negęstančiuos puslapiuos, kur slepias nuo dulkių šviesa. Ir drėgmė pasitrauks jau.*

*Ilgam? Knygoms reikia akių. Raidėms reikia rankų, kurios iškeltų į šviesą prabudusią knygą. Ir* ***Gnosis*** *apimtų pažadintą miestą kaip išsiliejęs šaltinis užklumpa saulėtekį tylinčią kalvą ir žaliuojančią kalbą.*

*Ir bibliotekų erdvėj raidynas tau šoks į pagalbą, kad tik užgirstum, kaip skaitant tau angelas kalba. Ir Viešpaties žodis jau plaukia gilyn ir gilyn.*

* * *

*ir tu –*
*neišsitekus prarasties meridiane,*
*vaizduotės žvėrie, apsvaigintas verdančio*
*kraujo,*
*atvėrusio langines dar vienai vasarai,*
*tu –*
*matinis stikle, sugavęs benamę kamanę, lėkusią gerti*
*dar neįkaitinto vandenio,*
*tu – bemaž nepakitusiais bruožais maudykloj,*
*kur kūnui nerūpi šviesa*

*tu –*
*kuriai nebėra jau kliūčių, tik beglobė tėvynė,*
*tuščios ir alkanos šventės, tuščiaviduris skiemuo,*
*ir vasara tiksinti užšalusioj saloj,*
*apjuostoj ežerų,*
*kur juoduojanti valtis sapnuoja prabudimo*
*siaubą*

*jokių dėsnių, levandos žiedų knygose, kurių*
*raides reikia skalbti, jokių pažadų, tingių*
*skardžių. Padengta švinu*
*mūsų glėžna vaikystė*
*ir neįmanoma taiki alėja (prie pat ežero, kur nėra*
*ekečių nei žarijų) tegalioja sapnuos*

***tolstančiam piligrimui***

*piligrimas užtemdytu veidu tepakelia taurę;*
*teilsi jo aštrios alkūnės, ir tegu draugauja*
*širdis su ataušusio oro sale, ir te jau iš naujo*
*susipina mintys į rožinį iš paprastų pakelės*
*akmenukų pašlovinti Viešpačiui*

*tegu sapnuoja jis: knygose bunda*
*raidynai, suspausti išbalusių lapų: saulė-*
*sesuo ir brolužis išlieja šviesos mozaiką*
*ir veidas nurimsta,*
*tiksliau, aplenkia negandas nešantį sapną*

*te visados jis sako tik tiesą, ne taip,*
*kaip lig šiolei. Tiesa yra tai, kas labiausiai*
*labiausiai priartina Viešpatį. Gatvių*
*tamsiuos sujungimuos, auštančiuos*
*prieangiuos ima skleistis šviesa*

*kaip septynios negyjančios žaizdos.*
*Ir Viešpats jau tąsyk nustoja būti žodžiu.*

***pranašystė***

*laukų pakraščiuos dygstančios gudobelės*
*nesulauks šienapjūtės ir šaltinis, nepramušęs*
*aklo kapų akmens, nuskardens kaip nėrėjas*
*galva žemyn į skaidrią nežinomą prarają,*
*kur medinis Kūrėjo plaktukas ilsėsis ant sienos*

*suklaidintas keliautojas, pametęs visus orientyrus,*
*užmigs ties degančiu kadagiu, sapnuodamas*
*kraujo pilnus qsočius ir senoviškas stakles,*
*pavėjui audžiančias nevaisingo lietaus*
*sroveles, čiulbančias rytą*

*mergaitė, ištrūkus iš pasakos, nesulauks*
*savo lemtojo, ir įpykus vėtrungė skaldys*
*žvaigždynus, galbūt tuomet mes sutiksime*
*Dievo gimimą neapkūrenamam viešbuty vienu*
*du, nedegant žvakei, ir neturėsime vienas kitam ką pasakyti*

* * *

*Vasara laidoja rudenį: paliegę laidokai jau nepakyla*
*iš patalo, ir girgžda, dar girgžda vyrių netekę durys.*
*Statybos brigados verčia XVII amžiaus namą, keiksmu*
*palydėdami nepasiduodančias sienas išlikusiam Ghetto,*
*tarnaičių balsus, gęstančią šviesą mergaičių gimnazijoj,*
*tiksliau jų gimnastikos salėj, kur sliuogė šviesa šokančiais*
*profiliais, krūtim ir blauzdom, pasiilgusiom saulės.*

*Gėlavandenė lytis spindėjo vandens pursluose, svajonių*
*fregatos lėkė pirmyn, užmiršdamos dušą, subjaurotas*
*bendrabučių sienas. Pesimizmas sruvo su prakaitu: vėl*
*visa tapo atvira ir nekalta: kūnai, rankšluosčių šiurkštis.*
*Tik sena savadautoja mėnesiena taikėsi pagauti tai, kas*
*jai nepriklausė. Ar aš kartoju tai, norėdamas atgaivinti*
*jų rankas, lūpas, drėskusias obuolio žievę, jų prakaito*
*kvapą gimnastikos salėj?*

*Ne. Aš tik bandau įžvelgti, kas mudviejų laukia*
*už išvaikščiotos senmiesčio aikštės. Už žodžių, savaičių,*
*sezonų. Už skiemenų, kurie joms jau nieko nereiškia ir*
*dar nieko nesako mums. Ir tuomet vasaros dovanos užklumpa*
*tave sapnuose: rytas krenta kriokliais. Tavo veidas*
*lietaus išretintam parke, ir triumfuojantis vynas*
*kūnų taurėj, ir tylaus termometro, ištampytom sausgyslėm,*
*verksmas: vasara nusivelka šilkinę pienių suknelę, ir ruduo*

**Ažubaliai prie Molėtų** **Kazio Daugėlos nuotrauka**

# Lietuvos Valstybinės premijos laureatų šventė Čikagoje

## Savo eiles skaito poetas Kazys Bradūnas ir fortepijonu skambina Petras Geniušas

ROKAS ZUBOVAS

Čikagos lietuviai jau yra įpratinti, kad, jeigu Petras Petrutis imasi organizuoti koncertą — atlikėjai visada bus tiktai „aukščiausios klasės". Tačiau šių metų gegužės 2 dieną Jaunimo centro salėje įvykusi meninė popietė savo lygiu išsiskyrė net ir tarp P. Petručio organizuojamų renginių. Ši popietė buvo skirta paminėti Lietuvoje atkurtai Valstybinei premijai ir susitikti su naujaisiais šios premijos laureatais. Po puikių Petro Petručio ir Lietuvos konsulo Čikagoje Vaclovo Kleizos įžanginių žodžių meninę popietės programą atliko du šiemetiniai Lietuvos Valstybinės premijos laureatai. Programos dalyviai-laureatai poetas Kazys Bradūnas ir pianistas Petras Geniušas, kaip pažymėjo įžanginiuose žodžiuose rengėjas Petrutis ir konsulas Kleiza, simbolizuoja lietuviškos kultūros pasaulyje vientisumą ir nedalomumą, o taip pat pristato ir dvasinę jungtį tarp išeivijos ir Lietuvos kultūros.

Poeto Kazio Bradūno, manau, mieliems skaitytojams atskirai pristatyti nėra reikalo. Kaip pažymėjo Petras Petrutis, „poetas yra mūsų gerai pažįstamas likimo draugas". Taip pat be abejonės, gerai skaitytojai pažįstamos ir Kazio Bradūno poezijos knygos. Popietės programoje poetas skaitė iš savo knygų *Sonatos ir fugos. Susitikimas su Čiurlioniu* ir *Duona ir druska*, kuri ir buvo pažymėta Valstybine premija. Nors daugeliui klausytojų poeto kūryba puikiai pažįstama, išgirsti patį poetą skaitant savo eiles kiekvieną kartą yra jaudinantis išgyvenimas. Juo labiau, kad poetas skaitė eilėraščius, įkvėptus naujų įspūdžių Lietuvoje, o taip pat ir visai dar „šviežius eilėraščius", daugiausia apmąstančius kūrybos ir gyvenimo prasmę.

Nebūdamas poezijos kritiku, galiu tik asmeniškai prisipažinti, kad klausytis paties poeto Kazio Bradūno, skaitančio savo eiles, man buvo išties neeilinis įvykis, padedantis dar giliau suvokti ne tik eilėraščio, bet ir kūrėjo dvasią, pajusti išgyvenimus ir mintis, iššaukusias eilėraščio gimimą.

Antrasis programos dalyvis-laureatas, pianistas Petras Geniušas, galėjo būti pažįstamas Čikagos koncertų lankytojams gal tiktai iš laikraščių puslapių. Nors šis puikus lietuvių muzikinės kultūros atstovas lankosi JAV jau ketvirtąjį kartą, tai buvo jo pirmoji viešnagė Amerikos lietuvių sostinėje. Ir, vilkimės — ne paskutinė, nes kiekvienas klausytojas, apsilankęs šioje popietėje, galėjo pajusti, kad Petras Geniušas — išskirtinis talentas Lietuvos muzikiniame pasaulyje.

Nesinori nė minėti, su kokiu virtuoziškumu ir lengvai, tarsi žaisdamas, Petras Geniušas atliko popietės programą, kadangi kiekvienas galėjo pajusti — absoliutus fortepijono valdymas pianistui yra tik priemonė atskleisti žymiai gilesniems ir svarbesniems muzikoje slypintiems klodams. Kiekvienas klausytojas galėjo pajusti talentingojo pianisto ypatingą sugebėjimą pasinerti į kiekvieno kūrinio dvasines gelmes ir su didžiausiu dėmesiu ir meile kiekvienai muzikinei detalei, nuotaikos ar muzikinės faktūros pasikeitimui, atskleisti šią dvasią klausytojams.

Geniušo grojimas tuo pat metu pasižymi ir ypatingu intensyvumu kiekvienoje frazėje, ir aiškiu didžiosios kūrinio formos pajutimu. Pianistas, subtiliai jausdamas kiekvieno atliekamo kūrinio stiliaus ypatybes, randa

Pianistas Petras Geniušas ir poetas Kazys Bradūnas „Margučio" surengtoje Lietuvos Valstybinės premijos laureatų šventėje gegužės 2 dieną Jaunimo centre, Čikagoje.

Jono Tamulaičio nuotrauka

kiekviename iš kūrinių ir stilių begalines erdves savo lakiai vaizduotei bei fantazijai pasireikšti, todėl kiekvienas iš atliktų programoje kūrinių tapo tarsi unikali, idealiai atlikta improvizacija, gimstanti ir atsiverianti visu savo neapsakomu grožiu publikos akivaizdoje.

Iš programos buvo aišku, kad pianistui artimiausia yra romantinė epocha. Visi programoje atlikti kūriniai (išskyrus tik Kutavičiaus Sonatą) atstovavo šiai epochai nuo pirmųjų nedrąsių romantizmo apsireiškimų Clementi Sonatoje iki epochos kulminacijos Liszt'o kūriniuose.

Programą pianistas pradėjo keturiais M. K. Čiurlionio (1875–1911) Preliudais. Šie ankstyvi romantiniai didžiojo Lietuvos kompozitoriaus kūriniai, atlikti paprastai, nuoširdžiai, buvo puiki įžanga visai tolesnei popietės programai — nuteikė publiką dvasiniam susikaupimui ir rimčiai, o kartu ir persipynė su poeto Kazio Bradūno eilėmis iš knygos apie Čiurlionį.

Po poeto skaitymo pianistas klausytojams pateikė Muzio Clementi (1752-1832) Sonata Op. 26, F-sharp minor. Pianistas ir kompozitorius Muzio Clementi, nors ir ketveriais metais vyresnis už Mozart'ą, estetiškai buvo jau kitos kartos žmogus. Tuomet labai populiarus, parašęs daugiau negu šimtą sonatų fortepijonui, dabar kompozitorius yra visiškai pamirštas koncertuojančių pianistų, ir jo kūryba praktiškai neatliekama koncertų salėse. Pianisto Geniušo rankose ši muzika suskambo labai naujai, šviežiai ir nuotaikingai. Ir žaismingosios kraštinės dalys, ir ypačiai išraiškingai atliktoji vidurinė dalis, tapusi savotiška lyrine kūrinio kulminacija, parodė, kaip puikiai pianistas sugeba, neišeidamas iš stilistinių kūrinio rėmų, suteikti pilną laisvę savo fantazijai ir polėkiui, subtiliai „išdainuoti" kiekvieną melodinę liniją, jautriai atskleisti kiekvieną, net patį mažiausią, muzikinės nuotaikos pasikeitimą ir visą tai supinti į nenutrūkstančią nuostabaus grožio muzikinę improvizaciją.

Pirmosios dalies pabaigoje paskambintas Frederic Chopin'o (1810-1849) Pirmasis Scherzo, B minor, tapo puikia visos dalies dramatine ir dvasine kulminacija. Muzikas sugebėjo ir šį, taip puikiai muzikos mylėtojams pažįstamą, kūrinį pateikti labai šviežiai. Išraiškinga deklamatiška frazuotė, preciziškas visų, net pačių sudėtingiausių virtuozinių pasažų įveikimas, išryškinti ir išgryninti dramatiniai kontrastai, nepaprastai dvasinga vidurinioji Scherzo dalis, vieninga kūrinio forma — visi šie apibūdinimai negali pilnai atskleisti tos kūrybinės ir dvasinės energijos, su kuria Petras Geniušas atliko šį romantinės fortepijoninės literatūros šedevrą.

Antrą koncerto dalį pianistas pradėjo Broniaus Kutavičiaus trijų dalių Sonata, sukurta 1974 metais. Ir šiame kūrinyje Petras Geniušas rado erdvę savo impulsyvumui, romantiniam polėkiui ir lakiai fantazijai, viską užbaigtamas perkūniška kulminacija Sonatos Finale.

Koncerto pabaigoje muzikas publikai pasiūlė F. Liszt'o (1811-1886), „romantizmo karaliaus", kūrinių puokštę. Pirmoji atlikta buvo Liszt'o fortepijoninė parafrazė pagal Richard Wagner'io „Isoldes Liebestod". Šiame kūrinyje po talentingojo pianisto rankomis fortepijonas suskambo kaip didysis Wagner'io orkestras — su visais savo tembrais, spalvomis ir dinaminėmis galimybėmis. Pianistas nuosekliai vedė klausytojus per visą operos psichologinę plėtrą ir pasiektoje gigantiškoje kulminacijoje, manau, ne vienas klausytojas pajuto šiurpstančią nugarą.

Paprastai, bet drauge labai subtiliai ir įkvėptai toliau buvo atliktos dvi Liszt'o pjesės iš „Années de Pelerinage. 1re Annee. En Suisse" (Kelionių metai. Pirmieji metai. Šveicarija) ciklo: „Pastoralle" (Pastoralė) ir „Au bord d'une source" (Prie šaltinio). Paprasta, šiek tiek naivi kaimiška scenelė ir žvalus upelis tapo tarsi poilsio salele prieš paskutinį koncerto kūrinį — Liszt'o Dešimtąją Vengrų rapsodiją. Šis kūrinys puikiai apvainikavo visą neužmirštamą popietės programą. Nuostabiai lengvai, tarsi žaisdamas, Petras Geniušas čia atliko visas oktavų kaskadas, lavinas sudėtingiausių pasažų. Tuo pat metu šių „virtuozinių kliūčių" įveikimas netapo pianisto tikslu, kaip tai pasitaiko net ir paties aukščiausio rango koncertuose, tačiau buvo tik puiki priemonė atskleisti spalvingai, džiugiai, kartais net padaužiškai kūrinio atmosferai. Po šios „puošnios muzikinės šventės", publika dar ilgai plojimais „nepaleido" iškiliojo muziko nuo scenos. Atsidėkodamas už tokį nuoširdų priėmimą, Petras Geniušas dar pagrojo ir Rachmaninov'o polką.

Po šio kūrinio vėl į sceną buvo pakviesti abu Lietuvos Valstybinės premijos laureatai, ir publika dar ilgai audringomis ovacijomis rodė savo susižavėjimą ir dėkingumą už tokią įsimintiną ir jaudinančią popietę.

# Kad neužmirštume

(Atkelta iš 3 psl.)

*ir ant mano prisiminimų.*
***Dabar viską matau pro rūką.***
*Rūkas, rūkas ir rūkas.*
*Ir tik pro rūką*
*pasirodo man tavo veido*
*prisiminimas.*

Su amžiumi daug kas kinta, bet ne viskas pasikeičia, nes, kas svarbiausia, grįžta. O jeigu būtų kitaip, jeigu net meilė keistųsi ir *Po šimto metų/ tavo vietoje liks tiktai rožių saldus nuolankumas* („Anksčiau ir dabar", eil. 13-14), skaitytojai atrodo, kad ir to užtektų, tokie gražūs šių meilės eilėraščių žodžiai, žiedlapiai.

Amžiaus tema stipri šioje knygoje. Eilėraštis „Po pabučiavimo" (10) su humoru parodo su metais susijusius pralaimėjimus ir laimėjimus. Nors eilėraščio pavadinimas skaitytojui nurodytų moters pabučiavimą, kalbama apie ką kitą: *Šešiasdešimtieji metai / reiškia pirmą rudens pabučiavimą* (1 posmas, eil. 1-2) Nors *Dar praeis keli metai, ir būsiu / jau lengvai iškeliavęs į kitą, gražesnį pasaulį* (2 posmas, eil. 3-4), *Tokios paprastos smulkmenos, / kaip kava / ir gerų cigarečių dūmai prieš miegą, / mano metuose atneša saldžią širdies paguodą* (2 posmas, eil. 6-9). Ir vis tiek, *Viskas liko lygiai kaip buvo prieš daugelį metų, / be mažiausio pasikeitimo ir nuotolio ženklo* (2 posmas, eil. 12-13). Pasirodo, kad vaikystės baimės, išreikštos „Be vieno šulo" dėdės Mykolo įvaizdžiu, buvo nepagrįstos: *Aš buvau tada pradžios mokyklos berniukas ir aš bijojau / išprotėjimo ir senatvės* („Po juoda skrybėle", eil. 11-12). Senatvė nebaisi, ir protas aštrus: *Viską palieku praeičiai, idant galėčiau / laikui atėjus, viską lengvai prisiminti* („Prisiminimų malonėje", eil. 5-6), kaip ir daroma eilėraščiais, *kurie laiko savo malonėj praėjusį laiką* (eil. 10).

Kad niekas nedingsta — nei didžiosios tiesos, nei detalūs prisiminimai — svarbu, nes tuo užtikrinamas tęstinumas paties asmens bei žmonių ryšių, praeities, dabarties bei ateities ir paskirų vietų. Viskas yra viena, bet tuo pačiu ir savita, ir viskas yra amžina, bet tuo pačiu ir ypatinga:

*Visa tai,*
*kas tam tikrame savo laike*
*ir tam tikroj savo vietoj yra*
*atsitikę,*
*visa tai tam tikrame savo laike*
*ir tam tikroj savo vietoj ir*
*pasilieka,*
*pavyzdžiui, mano mirusio tėvo*
*ašaros,*
*kai mano tėvas buvo išėjęs iš*
*proto,*
*arba mano mirusios motinos*
*ašaros,*
*kai mano motina*
*ik ukmergiškės geležinkelio stoties*
*mane amžinai lydėjo,*
*visos tos mano mirusio tėvo ašaros*
*amžinai pasilieka,*
*nes nė mažiausia smulkmena,*
*kuri kartą mano gyvenime yra*
*buvusi,*
*niekados nepraeina.*
*Štai kodėl aš į mirusiųjų*
*gyvenimą*
*žiūriu lygiai kaip į gyvenančiųjų*
*gyvenimą,*
*nes jeigu būtų kitaip,*
*tai tada mūsų visas gyvenimas*
*būtų tiktai apgailėtinai tuščias*
*dalykas.*

Šis eilėraštis, „Jeigu būtų kitaip" (6), taip pat nevengia sunkaus skausmo prasmės klausimo, atsakydamas, kad kančia prasminga, nes ji nedingsta, ji jungia kenčiančiuosius su juos prisimenančiais, ji nugali net mirtį. Mylimieji mirusieji tiek pat arti, kiek gyvieji; praeitis yra dabartis; viskas yra amžina, nes viskas pagrįsta esama tikrove. Anų laikų įvykiai Lietuvoje, pavyzdžiui, tebėra tikri čia, dabar — visur ir visada, nes visa, kas tikra, yra svarbu ir tęsiasi su žmogumi, žmoguje.

Taip išlieka ir Lietuva:

*Džiaugiuosi gatvėmis,*
*kurias prisimenu,*
*džiaugiuosi gimtojo miesto*
*šaligatviais,*
*kuriuos prisimenu,*
*džiaugiuosi kiekvienu atskiru*
*mano gimtojo miesto namu,*
*kurį prisimenu,*
*nes čia praleidau gražiausius*
*savo amžiaus metus.*
*O, pavasariai!*
*Kokie skaistūs ir brangūs pirmieji*
*prisiminimai.*

Gal tik netekusiam savo krašto įmanoma taip apie jį rašyti — kai atmintyje išlaikoma, atkartojama, branginama kiekviena to brangaus laiko Lietuvoje vieta, kaip šiame eilėraštyje „Pavasariai Ukmergėje" (47). Prisiminti reiškia džiaugtis, ir visa yra lygiai taip pat tyra ir miela — tiek mintyse, tiek eilėse — kaip buvo tada.

Vlado Šlaito *Rudenio vynas* ir Aleksandro Radžiaus *Keliaujame abu, mėnuli* mums primena mūsų praeitį ir apibūdina mūsų kelionę po pasaulį ir per laiką — gyvenimo netektį ir gausias, netikėtas dovanas. Abi knygos kalba savišike kalba. Abi puikios, nes tai, kas gražu ir gilu, dažnai yra visai paprasta: *Aš rašau tiktai taip, kaip man liepia rašyti gyvenimas* (Šlaitas, „Keturi raiteliai", p. 52,2 posmas, 6-7 eil.) Tai be galo didelis pasiekimas.

# Doras nusiteikimas...

(Atkelta iš 2 psl.)

visus, kurie mūsų laikais turėjo bet kokį kontaktą su Tėviškės draugija, vadinti KGB tarnais.

Neturėtume neigti, kad buvo sporadiškų nekaltų ir be teismo asmenų likvidavimo. Baltaraiščiai nebuvo disciplinuota kariuomenė su gerais ryšiais ir drausmingais karininkais. Kai kurie, ką tik išėję po žiaurių kankinimų iš kalėjimo, buvo nesuvaldomai įtūžę. Keletas jų patys sužvėrėję. Bet tai išimtys, kurias neturime padaryti visos tautos, visų sukilėlių veiklos norma. Yra pavienių sukilėlių ar jų vadų išsišokimų, žiaurumo bei neatsakingų pasisakymų pavyzdžių, bet mums turėtų būti svarbu, kas aplamai įvyko.

Tą laikotarpį vertinti yra labai painu. Nemažai dar faktų neištyrinėta. Kiek, pavyzdžiui, sukilėliai turėjo įtakos provinciniuose miesteliuose instiguojant ar pravedant per tas kelias dienas žmonių sušaudymus. Kiek buvo šalutinio elemento ir kiek buvo staiga prie sukilėlių prisiplakėlių. Prisiminkime vėl, kad tai vyko karo lauko aplinkoje vos porą dienų, iki kol vokiečių kariuomenė okupavo visą Lietuvą. Turime prisiminimus tai vienų, tai kitų, bet lyg nedrįsome apie tuometinius nusikaltimus viešai kalbėti, bijodami, kad, atskleidę detales, pamatysime kai kurių savųjų kaltes. Dabar yra taip, kad kiti savaip apie tą laikotarpį rašo. Nors daugelis mūsų aiškiai žino, jog sukilėliai nebuvo nei pronaciški, nei kokie Vokietijos agentai, yra aibė klausimų, surištų su jais, kuriuos reikia atvirai peržiūrėti.

Stoka prieinamos ir paskelbtos medžiagos apie tą laikotarpį iš buvusių sukilėlių pusės gerokai padeda negatyviai nuteikti tuos, kurie detaliau nori pasižiūrėti į šiuos įvykius. Tie, kurie turi konkrečių žinių apie sukilimą, patys buvo sukilėlių gretose arba jiems vadovavo, turėtų tinkamai reaguoti į profesoriaus Venclovos paskelbtą nusiteikimą su atitinkamais faktais. Vien prisiminimai mums padarytų skriaudų ir nutylėjimas mūsų klaidų nepadeda. Vien apgailestauti priešiško nusiteikimo pasisakymus jau nebeužtenka.

Turime archyvinę medžiagą tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje. Reikia daug darbo, bet tie, kuriems rūpi pristatyti teisingą to laikotarpio veidą tiek mums patiems, tiek kitataučiams, turėtų susirūpinti geros, išsamios studijos paskelbimu. Atrodo, kad profesorius Venclova, šį kartą bus pasiskubinęs, paskelbdamas savo nusiteikimą. Svarbiausia, gali būti spėjama, kad jis nebus pasistengęs pasižiūrėti ir suprasti išsivadavimo iš genocidinės represijos baimės ir nevilties jausmą, suprasti pačių sukilėlių nuotaikas, sukilimo pradžią, jo organizaciją, vadų intencijas, tuometinės tarptautinės politikos galvoseną ir galimybes, tautos gilią neapykantą sovietinei okupacijai ir tų pačių sukilimo vadų tolimesnę antinacinę pogrindžio veiklą.

Šitie svarstymai veda ir prie klausimo, kodėl kai kuriems vėl darosi madinga viską, kas yra antikomunistiškai dešinė, įtarti kolaboravimu su fašistais arba apšaukti Vokietijos agentais, bet tiesiog vedimu į fašizmą. Savo tautiečius čekų prezidentas Vaclav Havel nuolat skatina siekti giliai etinio gyvenimo pagrindo. Tiesos ieškojimas turi pakeisti melagingą vakarykštį gyvenimą. Pats profesorius Venclova ne tik kovojo prieš šitokią buitį, bet buvo ir tokio subtilaus melo auka. Klauskime savęs, ar vieną subtilų melą pakeitę kitu, rasime tiesą — rasime tą naują etiką, kurią trokšta pamatyti visi dori žmonės.

**Jonas Pabedinskas**
Westchester, Illinois

Per „Margučio" surengtą Lietuvos Valstybinės premijos laureatų šventę gegužės 2 dieną Jaunimo centre, Čikagoje, susitikę mokslo draugai — pianistai: (iš kairės) Petras Geniušas, Sonata Zubovienė ir Rokas Zubovas.

Jono Tamulaičio nuotrauka

## Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

riame beveik normaliai galėjo pulsuoti literatūrinis mūsų gyvenimas ir rašytojas galėjo jaustis ne vienas, o kūrybinį žodį branginančioje auditorijoje: literatūros vakaruos, poezijos rečitaliuos, naujų knygų pristatymuos ir kitokiuos literatūriniuos svarstymuos. Vienas iš tokių tebūna ir gegužės 29 dienos (šeštadienio) vakaras, skirtas Poezijos dienų sukakčiai ir mūsų gyviesiems čikagiškiams poetams. Taigi bus šviesus susitikimas su saviškiais, kurių kūrybinis bei poetinis žodis šiandien skamba toli už Čikagos ribų, pasiekdamas jau ir tėvynę.

Poezijos dienas ir šiemet rengia darbštusis Jaunimo centro moterų klubas. Programa rūpinasi ir ją organizuoja Nijolė Martinaitytė. Visus poezijos bičiulius jos kviečia ir jų laukia, žadėdamos priimti širdingai, kultūringai ir vaišingai. Abudu vakaru programos pradžia 7:30 v.

---

• **Jubiliejinės Vasario 16-osios meno parodų Čikagoje užbaigtuvės vyks birželio 5 dieną, šeštadienį, 7:30 v.v. Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois. Ta proga bus parodų leidinio *75-oji Vasario 16-oji* ir Onos Dokalskaitės monografijos sutiktuvės. Abu leidiniai dedikuoti Vasario 16-osios deimantiniam jubiliejui paminėti. Sutiktuvių programa,** kurioje dalyvaus Lietuvos konsulas Čikagoje Vaclovas Kleiza, vyks per kun. Kęstučio Balčio meno kūrinių rinkinio parodos atidarymą Lietuvių dailės muziejuje. Visuomenė kviečiama gausiai atsilankyti.